

HÍRMONDÓ

V I S S Z A P I L L A N T Ó 90 éve történt

1903. szeptember 13-án a Nógrádi Lapok és Honti Híradó második oldalán Nagy Mihály alispán "A közhasználatú távbeszélő hálózat létesítése érdekében" címmel felhívást tett közzé:

"Törvényhatóságunk területén egy közhasználatú távbeszélő hálózat létesítése régóta hangoztatott kívánsága vármegyénk közönségének. A közvetlen és gyors szóbeli érintkezésnek így módon való elősegítése közgazdasági, hivatali és társadalmi téren rendkívül nagy előnyök biztosítását jelenti; és manapság, midőn a törvényhatóságok jelentékeny része máris létesített távbeszélő hálózatot, mi sem nélkülözhetjük ezt tovább, példájuk követése köteleességszerűleg lép előtérbe.

Megkönnyíti ezt, hogy Losoncz r. tanváros területe, az állami távbeszélő hálózatba már bevonatott, Salgótarján pedig, legközelebb bevonatni fog.

Az elkészült tervzet szerint, Losonczon és Salgótarjánon kívül egyelőre csupán a többi járások székhelyein Bgyarmaton, Nagy-Szécsényben, Szirákon, Gácsan és Rétságán létesíttetnek távbeszélő központok s a járási székhelyeken lévő főszolgabírói, községi és közjegyzői hivatalok s a jelentkező magánosok mint előfizetők csatoltatnának be mindenütt a m. kir. postahivatal helységébe létesített távbeszélő központokba."

A felhívás közölte az előfizetési díjakat is, miszerint a járás területére hatóságoknak évi 30 korona, magánosok részére évi 60 korona, nyilvános jellegű állomások számára évi 90 korona az előfizetés.

A vármegye területére hatóságoknak évi 90 koronát, magánosoknak évi 120 koronát, nyilvános jellegű állomásoknak évi 150 koronát kellett volna fizetni.

Városi távbeszélő hálózatok esetén hatóságoknak évi 114 koronát, magánosoknak évi 144 koronát, nyilvános jellegű állomások számára évi 174 koronát irányzott elő a tervezet.

A felhívás szerint minden előfizető köteles a távbeszélő huzal bevezetésével felmerülő költségeket is fedezni, s a távbeszélő készülékért "egyszermindenkorra 60 koronát fizetni".

Az alispán a felhívást a következőkkel fejezte be:

"Ezek előrebocsátása után hazafias üdvözlettel hívom fel mindazokat, kik vármegyei távbeszélő hálózatunk létesítését mint előfizetők támogatni hajlandók, sziveskednének ebbéli elhatározásukat folyó évi szeptember hó 25-ik napjáig jár. főszolgabírói hivatalunknál rövid úton bejelenteni, hogy az őszi közgyűlés elé terjesztendő javaslatomban utalást tehessenek a jelentkezett előfizetők számára."

Nógrád vármegye törvényhatósági bizottsága őszi rendes közgyűlését 1903. október 9-én tartotta, ahol az alispán előterjesztése szerepelt s az alábbi véleményezésben részesült:

"A vármegyei közhasználatú távbeszélő hálózat létesítése elvileg pártoltatik, a további teendőkkkel az alispán bízott meg s költségeire a millenárís alap jelöltetett ki."

A Balassi Bálint Könyvtár helyismereti gyűjteményében sajnos régi telefonkönyvek csak kis számban találhatók. A korabeli sajtóban megjelenő hirdetésekhez mellékelte telefonszámok azonban tájékoztatnak bennünket a telefonellátottságról. A Nógrádi Naptár 1913. évi kiadványa, amelyet a Nógrád vármegyei Nemzeti Intézet jelentetett meg Losoncon, közel negyven oldalon közöl hirdetéseket, amelyekhez gyakran kapcsolták a következőket: Interurbán telefon ... sz.

A Salgótarjáni Almanach 1925. évi számában pedig Salgótarján telefonelőfizetőinek névsorára is rábukkanhatunk. A nyolcvanhét előfizető között olvashatjuk a városban működő nagyvállalatok, közigazgatási intézmények, kereskedők, iparosok, ügyvédek, orvosok, földbirtokosok telefonszámait.

(B. Gy-né)

RÉGI MAGYAR MULATSÁGOK

A vendégeskedés

A vendégszeretetet még a társadalmi fejlődés legelején alakították ki a körülmények. Az ősközösségi társadalomban csak a közösség tagja részesült védelemben, az idegen nem. A kölcsönösség kívánalmával azonban rákényszerültek arra, hogy a vendég megkapja a közösség többi tagját megillető jogokat: ételmezt és menedéket.

A vendéglátás körülményeit később vallási törvények, szokásjogok, hagyományok szabályozták.

A 15. században a vendéglátás kényszer lett, olyannyira, hogy végezetül törvény kötelezte azt. A városoknak s a főrangúaknak kötelességük volt, hogy évenként egyszer megvendégléjék a királyt. És éppen így mindegyik falunak vendéglélnie kellett a földesurat vagy elküldeni neki a szállásajándékot.

A vendégeskedésnek másik - az ókori kultúrákban is kialakult - típusa az volt, amikor a rokonok, ismerősök látogatták meg egymást. S nemcsak az urak, szívesen vendégeskedett a polgárság is. A kézműveseknél pedig néhány alkalommal céhlével szabta kötelesség volt a vendéglátás. Egyikét a felszabadított inas adta: az inaspecsenyét és a társposharat. Ennél nagyobb mulatság volt akkor, amikor a legényből meszter lett. A "remek" elkészítése után meszterasztalt kellett adnia. A vendégszeretet annyira általános volt, hogy Apor Péter 1736-ban e sorokat írhatta:

"Olyan emberséges ország vala Erdély, hogy egy pénz nélkül keresztül mehetél volna rajta; mégis mind magad, mind lovad

jól lakhatott volna... Ha pedig ... szegény atyafiához vagy becsületes nemes emberhez szállottál volna, az olyan szívvel látott, hogy örömben talán a lelkét is kitétte volna érted!" A vendégszereteten az ismeretlen külföldi utazó is részesedett. A német August Ellrich a hazánkról szóló, 1831-ben megjelent könyvében ezt állapította meg:

"Az ügyes idegen, ha kedve tartja, akár egy évet is eltölthet ebben az áldott országban, pompásan és örömeik között, anélkül, hogy kezét csak egyetlen egyszer is be kellene dugnia a bugyellárisába."

A hazai utazó pedig sokszor szándékán kívül is vendégeskedhetett, mert az útvonalában lakó rokonokat, ismerősöket meg kellett látogatnia, különben sértődés, harag lett volna belőle.

A vendéget nemcsak várták, hanem marasztalták, sokszor erőszakkal is, és nem "hegedűszóval tartották", hanem "tyúkkal és kaláccsal". A XIX. században a városokban erősödik a vendéglátóipar.

A vendéglátás a városi életformában szűk körre szorul. Rokonok, ismerősök találkozásnak - idegen befogadása, vendéglése vidéki szokás már csak. Ezt a vendéglátást ott is inkább a föld népe gyakorolja, aki még ismeri az ősi jóseleket. Vendéget jósol a tűz zenéje, a könyök beverése, a macska mosdása, a kakas kukorékolása, a harkály kopogtatása.

A vendéglátásnak évszázadok során kialakult a népi ceremóniája is. A vendéget mindig a gazda fogadja. Minél szívesebben lá-

tott a vendég, annál beljebb vezetik a házba.

A főhely a szobában, az asztal mellett, a belső oldalán van, az ajtóval szemben. A széket a gazda kínálja. Megfogja a karját, felesége pedig hirtelen letörli a kötélyével. A vendégnek erre a székre illik ülni. Ekkor a gazdasszony behozza a boros kancsót.

S ha aztán a látogatókat lakomával is megvendéglélik, az ételek sokfélesége adja meg a módját. Itál mindig akadt, mert "bor nélkül szegény a vendégség". A borivás köszöntővel jár, a többedik pohár után gyakorta tréfás köszöntők hangzanak el.

S ha a vendégek jól érezték magukat, nem akart a vendégségnek vége szakadni. Úgy vélték: "Nem jöttünk hívatlan, nem megyünk küldetlen." És ha erre a házigazda azt találta mondani, hogy "a szíves marasztalást ne tessék komolyan venni", a vendégek nótával válaszoltak:

Nem, nem, nem, nem, nem, nem
Nem megyünk mi innen el,
Míg a gazda minket innen
Furkósbottal ki nem ver.

Ha nem tetszik a gazdának,
Hogy mi itten mulatunk,
Vigye el a házát innen,
De mi itten maradunk!

(G.Zs.)

NÓGRÁDI UTAKON

T a r

Nevében a "tar, kopasz" melléknevet rejtő község a Cserhát és a Mátra találkozásánál, a Zagyva folyó és a Tari patak partján fekszik. Az egykor Heves megyéhez tartozó települést első ízben 1265-ben említik az oklevelek. A XIII. század elején a Mátrában levő Agasvár tartozéka, melyet V. István a királyné lovászmesterének - a Rátót nemzetséghez tartozó Istvánnak - adományozott. Az ő unokája vette fel a Tari nevet, s megalapítója lett a hasonló nevű családnak.

A família legnevezetesebb tagja Tar Lőrinc, aki egyike lehetett a legváltozatosabb életű középkori lovagoknak. Zsigmond király hű embere volt: 1404 és 1406 között pohárnokmester, majd királynéi étékfogó, 1414-15-ben pedig udvari fősáfár. Nem véletlenül és nem érdemtelenül kapta ezeket a

rangokat. 1401 áprilisában ugyanis, amikor a főurak szembeszegültek a királlyal, ő volt az egyetlen, aki védelmére kelt, és meg is sebesült az érte vívott csetepatéban. Zsigmond 1407-ben Tar Lőrinc közbenjárására adományozott Pásztónak Budával azonos kiváltságokat.

Talán benne tisztelhetjük az első magyar világvándort. II. Endrével a Szentföldet is megjárta, és kora csaknem minden ismert országában megfordult.

Mindenütt a szentek lakóhelyeit kereste. Ezért járt a Sínai hegyen, ezért mászta meg az Ararátot. Zarándokútján elvetődött Írországba is, ahol egy "mérges kigőzlégésű" barlangot (Szent Patrik purgatóriumát) is meglátogatott. Kortársai úgy tekintettek rá, mint valami varázslóra, aki lám eget és poklot egyaránt megjárta. Történetét előbb Tinódi Lantos Sebestyén foglalta versbe, majd Pokoljáró Tar Lőrincről Arany János tesz említést a "Toldi szerelmé"-ben.

A Tar család középkori udvarházának - feltárt és pénzhiány miatt újra betemetett - maradványai ma is láthatók a faluban. A rom közvetlen szomszédságában található a római katolikus templom, Tar másik, megtekintésre érdemes műemléke. Legrégibb része - a szentélye - a XII. században, a hajó legnagyobb része 1500 körül készült.

A templomot körülvevő fal is középkori eredetű. A falu kőbányája biztosította a kiváló tufát és andezitet - a török idők óta - a környék lakóházaiban, kastélyainak és templomainak építéséhez.

A Tarra látogató a természeti szépségeken, a műemlékeken túl napjainkban újfajta építményben, mondhatjuk úgy is, hogy a falu új nevezetességében gyönyörködhet. 1992. július-22-én a XIV. dalai láma szentelte fel ünnepélyes keretek között azt a sztúpát és béke-szentélyt, amely kulturális értékeiben is páratlan, az országban pedig egyedülálló buddhista kegyhely. Az építmény (ősi tibeti mintára készült) legfontosabb célja, hogy minden embert emlékeztessen: hasonlót kell létrehozni saját lelkünkben, tudatunkban is, amely a bölcsességre, a másik ember megbecsülésére, a tiszteletre épül. A sztúpa megépítésével Kőrösi Csoma Sándor emlékének is tisztelgetek halálának 150. évfordulóján.

Az avatás óta eltelt időben sokan keresték már fel - hívók és nem hívók egyaránt - a kegyhelyet, s valószínű, hogy a jövőben is Tar egyik nevezetessége lesz.

Az idelátogatók bizonyára értik és megszívlelik a dalai láma által idézett ősi tibeti mondást: Mindnyájan önmagunk mesterei vagyunk.

(A.J.)

GYEREKEKNEK

MŰEMLÉKEINK

Egyházasgerge:

Római katolikus templom

Jellege: Későgótikus, XV. századi. A keletelt (Kelet-Nyugat tengelyben elhelyezett) kisméretű templom fekvése már messziről elárulja középkori eredetét. A négyszögletes alaprajzú hajóhoz a nyolcszög három oldalával záruló gótikus szentély csatlakozik.

A templom belső kiképzése és berendezési tárgyai igen jellemzőek az 1500 körüli évekre: gótikus és reneszánsz formák egymás mellett láthatók.

Külön értéke a Liphay család elbontott sírkamrájából származó, 1503-ban készült reneszánsz Szentségtartó fülke.

Irod. Frics Gyula: Nógrádi műemlékek. 1990.

Nógrád megye műemlékei. 1954. Marosi Ernő: Magyar falusi templomok. 1975.

(V.I-né)

Gyurkovics Tibor
Iskola-nyitogató
(részlet)

Iskola, iskola,
ki a csoda
jár oda?

A takács, a kovács,
a kőműves meg az ács,
a kardjával odajár
kese lovon a huszár!

SEPTEMBER

Itt tanulta meg az á-t
és a matematikát,
itt tanulta meg az ó-t,
mennyi szálat fon a pók.
Itt tanulta meg az í-t,
hogy a rózsa kivirít,
hogyan írja le az ú-t,
s a Dunántúl csupa púp,
pörögtek az ó-k, az ú-k,
mint a fényes kőszőrők.

ÚJ KÖNYVEINK

Andersen, Hans Christian:

Mesék

A gyűjtemény 26 mesét tartalmaz. Ezek témáit a dán meseköltő a földi életből merítette. A mesék szereplői is hétköznapi figurák. A kis gyufaárslány, A pásztor meg a kéményseprő, A kiskondás - és társaik. A tanulságos meseelemekben gazdag cselekmény során a gonosz, a nagyravagyó, a rossz útra tévedt mindig jól jár, sokszor kegyetlenül megbűnhődik az, aki hibázott és megdicsőülnek az elesettek, a jók, a szegények. Tíz éven felüli olvasóinknak ajánljuk e szép mesegyűjteményt.

Bourne, Russel:

Kolumbusz Kristóf és az Újvilág

Amerika felfedezésének fél évezredes évfordulójára - felnőttek és fiatalok számára egyaránt - több olyan könyv látott napvilágot, amely az esemény világtörténelmi jelentőségéhez illően mutatta be a nagy földrajzi felfedezések korának nyitányát.

Bourne-ék könyve a regényesség és a tudomány népszerűsítés eszközeinek együttesével ismerteti meg Kolumbusz Kristóf alakjával, az Újvilág felfedezésének eseménysorával és következményeivel.

A rajzos térképekkel, nagyméretű illusztrációkkal és időrendi áttekintéssel kiegészített könyvet a kisiskolás korosztálytól ajánljuk.

(F.I-né)

REJTVÉNY

Tessék választani! (Kérdések a világ minden tájáról)

1. Ki volt az az európai ember, aki felfedező útja során először jutott el Kínába?
1. Vasco de Gama 2. Cook kapitány X. Marco Polo
2. Hogyan nevezik az állattenyésztő nomádok híres nemezsátrát?
1. Junta 2. Jurta X. Jugurta
3. Mi India szent állata?
1. Csörgőkígyó 2. Elefánt X. Tehén
4. Melyik város híres piramisairól Kairó közelében?
1. Gizeh 2. Luxor X. Ghaza
5. Ki írta az Utolsó mohikán című regényt?
1. James F. Cooper 2. Karl May X. Jules Verne
6. Mi a dél-amerikai száraz, füves pusztaságok indián eredetű neve?
1. sztyepp 2. préri X. pampa

A kérdések megoldásához használd a gyermekkönyvtár kézikönyveit.

Beküldési határidő: 1993. szeptember 20.

KÉRDEZGETŐ

Zene

Mi a zene?

A zene különböző hangokból összeálló dallam.

Nem mindenki szereti ugyanazt a fajta zenét.

Hogyan képezzük a hangokat?

A hangszereknek három fő típusa létezik. Ezek eltérő módon adnak hangot.

Fúvós hangszereknek nevezzük azokat, amelyeket a szánkkal befújt levegővel szólaltatunk meg.

Ütőhangszereknek hívjuk azokat, amelyeket kopogtatással vagy ütögetéssel szólaltatunk meg.

A húros hangszer húrjait pengetjük vagy vonóval játszunk rajtuk.

KOLUMBUSZ KRISTÓF és az ÚJVILÁG

KIÁLLÍTÁS

A 125 éves a salgótarjáni vasgyártás című kiállításunkat július 12-től tekinthették meg az érdeklődők.

* * *

A Balassi Bálint Asztaltársaság képzőművész tagjainak kiállítása szeptember 13-án 15.30 órakor nyílik a könyvtár emeleti csarnokában.

ZENÉS PÉNTEK ESTÉK

Szeptember 24-én 18 órától
NOSZTALGIA-EST

a könyvtár földszinti aulájában.
30 év táncdalai és táncai a
rock and rolltól a disco hőskoráig.

Házigazda: Márton Rezső

A program ingyenes

*Minden érdeklődőt szeretettel
várunk!*

Szombatonként 9-13 óráig
ismét várja az érdeklődőket
könyvtárunk
valamennyi részlege

HÁZI OLVASMÁNYOK VIDEÓN

Szeptember 9. 15.30

Mátyás, az igazságos

Szeptember 16. 15.30

A két Lotti (E.Kästner)

Szeptember 23. 15.30

Barbárok (Móricz Zs.)

Szeptember 30. 15.30

A legyek ura (W.Golding)

Október 7. 15.30

A Pál utcai fiúk (Molnár F.)

ÚJDONSÁGAINKBÓL

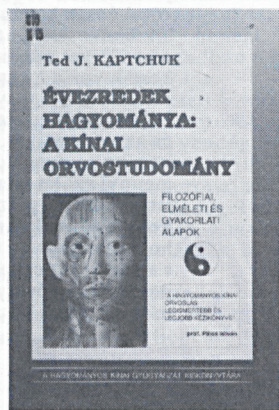
KAPTCHUK, TED.J.

Évezredek hagyománya:

a kínai orvostudomány: filozófiai, elméleti
és gyakorlati alapok

A könyv fejezetei lépésről lépésre írják le azokat a több mint kétezer éves megfigyeléseket, amelyek alapját képezik a gyógyító rendszernek. Sorra veszik a különböző emberi szervek és harmonikus működésük szerepét. Felfedik annak a gondolkodási folyamatnak a lényegét, amely az orvost ítéletei meghozatalában vezérli.

A kínai orvos a teljes személyiséget szemléli: a tünetek és jellemvonások együtteséből alakítja ki a "diszharmonia modelljét", -t, amelyet a beteg testben létrejött egyensúlyvesztés következményének tart. Erre a modellre épül fel a terápia, váza, amelynek elsődleges célja az egyensúly visszaállítás.

DR.VOLKER zur Linden és
Helga zur Linden:

Az immunrendszer erősítése természetes
módon

A német szerzőpáros ebben az ismeretterjesztő könyvben szemléletesen mutatja be az immunrendszer sokoldalú feladatát és az ellenállóképeség meggyengülésének lehetséges okait.

A belgyógyász, természetgyógyász által javasolt természetes módszerek kiegészítve a gyógytestnevelő, reflexológus tanácsaival segítenek abban, hogy önerőnk segítségével őrizzük egészségünket vagy éppen elősegítsük gyógyulásunkat.

(T.G-né)

OLVASÓTÁBOR Szlovákiában

Könyvtárunk 1993. július 19-31.között 18. alkalommal szervezte meg Látky-Poli-ankyban a Nógrád megyei szlovák nemzetiségi gyerekek olvasótáborát. Az olvasótábor lehetőséget biztosított a nemzetiségi kultúra, a hagyományok ápolására, a tartalmas pihenésre, szórakozásra.

A HÓNAP ZENÉJE

George GERSHWIN:

F-dúr zongoraverseny

95 évvel ezelőtt született, s mindössze 39 évét élt a szimfonikus jazz nagymestere, George Gershwin. Kiváló pianista képességgel és ösztönös rögtönző tehetséggel bírt.

Fiatalon került kapcsolatba a szórakoztató zenei iparral, s maga is elkezdett tánczenét komponálni. Nem járt zeneiskolába, magánúton tanult meg klasszikusokat játszani. 1924-ben egycsapásra vált világhírűvé a Rhapsody in Blue c. szimfonikus kompozíciójával.

Az F-dúr zongoraversenyt a New York Symphony Society vezetőjének, Walter Damroschnak felkérésére írta 1925-ben, a Rhapsody in Blue bemutatójának hatalmas sikere után. A "könnyebb" műfajokban otthonos komponistát ez a megbízás nagy feladattal állította. Alapos előtanulmányok után a szerző 4 hónap alatt írta meg a versenyművet, s ezúttal a hangszerelést is maga végezte. Kezdetben "New York Concerto"-nak nevezte el, de a komponálás közben a zenemű neve "Concerto in F for piano and orchestra" címre változott. A zongoraverseny feldolgozása néhány helyen idézi a "Rhapsody in Blue" motívumait. A művet még abban az évben bemutatták a Carnegie Hall-ban. Walter Damrosch vezényelt, a zongoraszólót pedig maga Gershwin játszotta óriási sikert aratva.

A versenymű formailag a klasszikus szabályok szerint épül, de a jazz szelleme végigkíséri. A mű a megszokott 3 tételből áll, a hangszerösszeállításban sincs feltűnő eltérés, kicsit túlsúlyba kerültek a klarinétok és az ütőhangszerek.

Az első tételben az ütősök és a zenekar határozott, kemény indítása és lüktető ritmusa egy lármás, sietős nagyváros képére emlékeztet. A váltakozva megszólaló zongora- és zenekari témák a XX. századi gépies korszak ritmusait, gyorsaságát, a mindennapi élet hangulatait jelenítik meg.

A második tételben a visszafojtott kürt és a zenekar bevezetője után a blues stílusban írott lírai dallamot a zongora mutatja be, majd váltakozva hangzik fel hol a zenekar, hol a zongora tolmácsolásában.

Szabályos rondó formát mutat a 3. tétel, amelyben a zeneszerző szabadjárá engedti az első két tételben visszafojtott energiáját és ritmikai ötleteit.

Az egyhangú fogadtatás, a kirobbanó siker oka abban kereshető, hogy Gershwin a szimfonikus zenébe beoltotta a jazz melodikai, ritmikai elemeit.

Az ő nevéhez fűződik a közös rögtönzés hatását keltő előadásmód, a szimfonikus rögtönzés művészete is.

A felvételen Alexander Cattarinot és a Szlovák Filharmonikus Zenekart halljuk Bystrík Rezuča vezényletével.

(P.Zs.)

NYITVATARTÁS

Hétfőtől-péntekig 10-18 h
Szombaton 9-13 h

TELEFONSZÁMAINK

Központ 316-777

MELLÉKÁLLOMÁSOK

Általános tájékoztatás 31
Kölcsönzés nyilvántartás 28
Szaktájékoztató 25
Gyermekkönyvtár 32
Megyei módszertan, ellátóközpont 20

HÍRMONDÓ Kiadja a Balassi Bálint Könyvtár. Felelős kiadó: Oroszné Katona Anna mb. ig. Megjelenik: havonta HU ISSN 0865-5286. Szerkesztőbizottság: Balogh Zsuzsanna, Bódi Györgyné, Gecse Zsuzsanna, Várkonyi Istvánné